

НОВОСЕЛСКИ РИТ У XIX И ПОЧЕТКОМ XX ВЕКА

Мада је подручје Крњаче већ поодавно претворено у Пољопривредно-индустриски комбинат града Београда, њега и данас чешће називају Панчевачким ритом него Комбинатом или пак имањем града коме припада. Међутим, у литератури се то земљиште увек помињало као III, IV и V Дунавски залив, како је представљено и на свим старијим географским картама, док је садашње име — Панчевачки рит — добило тек пот крај XIX века.¹

Смештен између Дунава са једне и Тамиша са друге стране, у даљој прошлости је цео тај Рит (почев од Сурдука и Ченте па до Београда и Панчева) био пуст и неприступачан, јер су га ове реке врло често плавиле и топиле. А кад су Аустријанци преотели Срем и Банат од Турака, проглашен је за војни лено бечких царева, с тим што је 1785. г. „припојен“ XII граничарском пуку, у чијем је територијалном саставу остао више од једног столећа.² У ствари, била је то највећа војна пуштара у овом делу Баната, која је у целини припадала круни све до 1869/70. г., када је једним делом пренета на граничарске општине, а другим, опет, на Државни ерар. Непроходна и мочварна, та површина је задуго била ненасељена, изузев хатара села Борче, али су житељи околних насеља њене пашњаке, шикаре и риболове ипак искоришћавали, нарочито после оснивања сремскобанатске војне границе.³ Спочетка је то искоришћавање било сасвим бесплатно, док се касније за њега плаћала минимална новчана накнада. За плодонуживање су била заинтересована одређена братства или јаче кућне задруге из оближњих насеља, а по кадкад и сеоске општине. А да не би долазило до сукоба око плодонуживања, пуштара је испарцелисана на веће, по најчешће жељене делове, чије су величине и облици зависили првенствено од конфигурације

гла, а не мање и од практичних потреба њихових корисника, односно закупаца.⁴

Истина то земљиште није много привлачило људе ни раније ни у првим деценијама XVIII века, јер је више претстављало легло комараца и змија него доступне и безбедне ливаде и пашњаке. На њега није обрађала пажњу ни темишварска Земаљска администрација, која је управљала овим крајем до 1765. г., док су сами сељаци из околних насеља имали напретек паше и у својим општинама, тако да су овамо залазиле само војне, граничарске патроле, смелији рибари и дунавско-тамишки бродари.⁵ Међутим, када је оформљена Војна граница Срема, и када је становништво са десне обале Дунава нагло почело да се увећава и разним досељавањима, а тако исто и његови сточни фондови, овде су почели да се виђају и сточари (свињари, чобани, говедари и коњушари), а неретко и дрвосече, особито у рејону тзв. Белегешког рита, који је у то време територијално припадао Срему.⁶ Поткрај столећа и Банађани су се стали више интересовати за пуштарау, што нарочито важи за њихове граничаре са обала Тамиша.⁷

Граничари су по ритовима III, IV и V Дунавског залива бесплатно сточарили, дрварили и рибарили кроз читав XVIII, а можда и у првим годинама XIX века, када је команда пука почела да их издаје у закупе. Но да би себи олакшала посао, она је то препустила својим четама (компанијама), у чијим катастрима ови и наче беху заведени већ од 1783. г., када је арондирана читава Граница. Зависно од катастарске припадности и гравитације, пуштара је издељена, већ је речено, на најближе чете и штације. Опову са Барандом (III чета) припадне читав северозападни део Панчевачког рита у површини од 23.070 кј., а Глоговцу са Борчом и Овчом (IV чета) централ-

ни и југоисточни део у површини од око 15.000 кј.⁸ Преосталу земљу пук раздели на Јабуку (VIII чета) и Војни комунитет града Панчева. Добијене ритове чете одмах почеше да издају у разноразне закупе, које помиње и чл. 12 Основног граничарског закона из 1807. г.⁹ Али, према подацима којима располажемо, овде су први формални аранжмани те врсте склопљени тек 1806. г.¹⁰

Као продавци, често су настојале да их издају у тзв. *вечите* или *дугогодишње откупне*, док су их корисници као закупци понајрађе узимали у привремене али редовите *закупе*. Разлика између *откупа* и *закупа* је у томе што су се закупци третирали као и сви остали закупци, док су откупи претстављали неку врсту споразумне, уговорене „својине“ са својствима трајности и наслеђа — место грунтовог власништва којег овде по правилу није могло бити све до 1870. г.¹¹

Спочетка су се продавале искључиво велике земљишне парцеле, од којих су неке бројале и по више хиљада катастарских јутара, те су у улози закупаца могле да се појављују углавном граничарске општине, јер им сами граничари задуго нису могли конкурисати, изузев поједина чисто сточарска братства, док су богаташи и општине из провинцијала били искључени не само из откупа него и из најобичнијих закупа крајишких земаља. Што се аранжмана тиче, они су увек морали бити сачињени написмено, било да се земља узима у закуп, било пак у откуп. У сваком случају, закупци су се обавезивали да ће уредно плаћати одређену своту на име закупнине односно откупнине (грунт-такса), а чете, опет, да ће свакој општини понаособ обезбедити несметан плодужитак откупљеног иметка, а и да ће их као поседнике регистровати у постојећим земљишним књигама.¹² Међутим, општине су много више биле заинтересоване за аренду него за откупе, који су за њих претстављали неку врсту обавезе и баласта. Па и када су их откупљивале, оне су пре или после раскидале уговоре и напуштале „своје“ парцеле. Зазирући од тих и таквих аранжмана, оне су у ствари страховале да ће „откупљене“ парцеле једног дана прећи на њихово име, што би условило и плаћање „редовитих“ пореских дажбина, док је аренда, напротив, такву могућност искључивала и формално и практично. Из тога недвосмислено произилази да су граничарска села у овај мах била заинтересована само за плодуживање, а не и за власништво. То најбоље доказује случај глогоњске општине, која је 1806. г. откупила, а 1836. г. одустала од 4.700 кј. земље, коју је уживала пуних 30 година, с тим

што ју је касније опет узела, али — у закуп.¹³

Тако је готово свака општина из северозападног дела XII пука већ у првим годинама XIX века дошла до свог имања у Панчевачком риту. Додуше, неке од њих су временом одустајале и од откупа и од закупа, али их је већина задржала све до 1869/70. г., када је извршена коначна подела читаве пустаре на старе, граничарске општине, са једне, и на нова, колонистичка насеља са друге стране.¹⁴ Једна од тих староседелачких општина је и Банатско Ново Село, које је овде имало свој иметак и у првој половини XIX века. Захваљујући томе, а и чињеници да је подела извршена не само према стварним потребама него и према фактичком стању (поседовању) у 1867. г., село је приликом коначне поделе и добило у вечити посед део Панчевачког рита у површини од 2.500 кј.¹⁵

Нема података из којих би се тачно видело када је и како Банатско Ново Село дошло до свог имања у Панчевачком риту, али се може претпоставити да је то било у првим годинама XIX века, када су ови имаци почели да се издају у закупе, јер су Новосељани управо у то време разорали многе ледине и пашњаке у хатару свог села. Наиме, Ново Село је 1800. г. имало 5.767 кј. пашњака и ливада заједно, а већ 1809. г. само 3.006, што значи да је у том међувремену разорана 2.767 кј., па ће бити да је то разоравање извршено на рачун новог пашњака у Панчевачком риту, уколико га овај није и условио. Према томе, сви су изгледати да је општина недостатак разораних површина у самом селу одмах надокнадила арендом или пак откупом сличног али далеко бољег ритског земљишта, чије се катастарско јутро у тај мах могло добити за само 4 крајцаре годишње. А када је већ ушла у његов посед, сасвим је сигурно да га није олако напуштала, тако да га је уживала и у 1867. г.¹⁶

О величини тог старог новоселског поседа у Панчевачком риту не знамо ништа поближе, али се чини да му је површина износила око 2.000 кј., тим пре што је овај са својом квалитетном травом могао да надокнади разоране ливаде и пашњаке у самом селу. Његова локација је непозната, али се из очуваних докумената види да је у једном свом делу била истоветна са локацијом новог, грунтовог новоселског Рита, о коме је управо овде реч.¹⁷

Пошто су аустро-угарски властодршци желели да на граници према Београду и тадашњој Србији имају што више свога живља, 1865. г. је отпочела акција за колонизацију Панчевачког рита, а и неких

других војних пустара, која се иначе водила под фирмом његовог задолмљавања. За колонизацију и насељавање били су заинтересовани првенствено Немци и Мађари из банатског провинцијала, док су граничарске општине томе биле противне. После трогодишњих већања и преговарања између заинтересованих страна, а пре свега између протагониста колонизације и двора са једне и граничарских општина са друге стране, донета је и некаква одлука, али на штету граничара. У ствари, битка око пустаре се завршила на тај начин што је једна њена половина додељена староседелачким општинама IX и XII граничарског пука у трајну, неограничену својину, док је друга половина уступљена колонистичким насељима која су имала да се заснују.¹⁸ Одлуку је донео сам цар на предлог Министарства рата и једне његове комисије, која је свој рад у вези са поделом ритова III, IV и V Дунавског залива довршила 14. јуна 1868. г. у Панчеву. Додељене иметке граничарска насеља добила су на употребу 1869, с тим што су исти већ идуће године и грунтовно пренети на њихово име у смислу чл. 17 Новог граничарског закона од 7. маја 1850. г., али као сеоска, скупна имања.¹⁹

Уствари, Ново Село је том приликом добило 2.500 кј. најбоље земље (сада у поседу ПКБ „Београд“), која је раније делимично припадала Овчи, док је ова, опет, на име обештећења добила одговарајући земљишни комплекс на Крњачи.²⁰ Тај посед је остао на имену села све до 1933/34. г., али је у међувремену доживео неке промене и корекције. Детаљнији опис добијеног пашњака не постоји, али је несумњиво да су се промене збиле. Пре свега, добијени комплекс је смањен а првобитно стање поремећено већ 1879. г., кад је Угарски државни ерар један његов део пренео на своје име, а други, нешто мањи, уступио Овчи.²¹

По једном опису из 1873. г., а и по катастарским подацима из 1901. г., Новоселски рит се простирао од самог Тамиша (мисли се на његов део између Глогоња и Јабучке) па до Сибнице и даље на југозапад према Збегу и Лисичјем јарку, иако до њих није допирао. Сем тога, његова површина је у тој, 1901. г. износила 2.060 кј., што значи да је Угарски државни ерар својевремено од села одузео више од 400 кј. земље, од чега је уступио или пак продао сељацима Овче нешто више од 150 кј. У сваком случају, ово имање је већ тада било мање за 440 кј. у односу на 1869/70. г., када га је село добило.²²

Међутим, према неким мапама Панчевачког рит из 1918—1931. г., већи део тог имања се простирао између Сибнице и Ви-

зеља на линији Јабучка—Ковилово (тзв. Мачкова греда), а мањи испред Сибнице Глогоњу (Варађанска греда), и није допирао до поречја Тамиша, тј. до његовог „форланда“, како су га иначе називали. Источно од Новоселског рит се налазио хатар Овче, а јужно Збег и хатар Борче. Са севера се тај посед ослањао на Јабучки, Качаревачки и Глогоњски, а са запада на Црепајски и један део Панчевачког рит.²³

Према новијим, и сад важећим подацима Катастарске управе на Крњачи, сачињеним на основу старих катастарских операта, како оних из 1901. г. тако и других, новоселски посед се састојао, у ствари, из следећих некретнина и потеса:²⁴

Ред. бр.	Број кат. честице	Површина		Потес
		кј.	кв. вх.	
1	13.598—13.605	46	669	Поречје (форланд)
2	13.606	321	322	„
3	13.606	174	296	Рогоз. (Вар. греда)
4	13.606	192	1.244	Ст. нов. рит. (М. гр.)
5	13.609	30	1.301	„
6	13.611	903	342	„
7	1.364	20	1.209	„
8	13.613—13.738	159	1.438	Одаја
Свега		1.849	421	—

Овде се ради, већ је речено, само о сеоској, општинској земљи, јер о државним парцелама и парцелама приватника из Овче немамо тачних података. По култури је сва та земља била пашњак, односно ливада, док на बारे и канале отпада 87 кј. и 1.317 кв. вх., и то на

1. Корито Тамиша 9 кј. и 323 кв. вх.
2. Корито Рогознице 4 кј. и 1.533 кв. вх.
3. Корито Сибнице 30 кј. и 1.301 кв. вх.
4. Остале बारे 42 кј. и 1.451 кв. вх.

Међутим, у погледу граница и положаја овај иметак је претрпео неке промене и у првим годинама XX века, када је село изгубило, како је већ речено, читаво тамешко поречје (форланд), док је у замену добило одговарајући комплекс испред Сибнице, западно од друма Глогоњ—Борча. А пошто се добијени пашњак ослањао на већ помињану греду, он је временом с овом поистовећен,

тако да је народ читав тај простор називао Варађанском гредом.²⁶

*
* *

Како на овом имању оије било ни шума ни шикара, сем по обалама канала и бара, а исто тако ни рогоза ни трске, село га је мање или више несметано искоришћавало као пашњаке и сенокосе све до I светског рата, али је пропаст Аустро-Угарске у том погледу изазвала не мало трзавица и проблема. Поједине општине су већ у преврату на своју руку почеле да померају и проширују границе својихседа са намером да заузму што боља и оцедитија земљишта. Сем тога, њихови становници и плодужитници, а пре свега сточари, уопште нису марили за постојеће међе и својину, већ су чинили штету и потрицу по читавом Панчевачком риту, у чему су предњачили становници околних, ближних насеља.²⁷ На срећу, безвлашће није потрајало дуго. Штавише, већ је 1919. г. основан тзв. Ритски одбор са седиштем у Панчеву, који је на основу решења Народне управе у Н. Саду бр. 2096/1919. ове поседе почео да издаје у привремене закупе, имајући у виду првенствено оне општине, а и појединце, који су ту одраније поседовали некретнине и који су били њихови граунтовни власници.²⁸ Одбор је у два маха излазио на лице места ради деобе ритова. Прва деоба је извршена на Збегу 23. септембра 1919. г., на којој су узели учешћа и представници Новог Села. Овча је том приликом настојала да поврати и преостали део „своје“ земље, коју је Ново Село добило 1869/70. г., предлажући да се овоме додели његов стари Рит, али су се Новосељани томе енергично успротивили, па им је пошло за руком да посед и надаље задрже.²⁹ Према деобном записнику, а и према неким другим документима, Ново Село је том приликом добило 1.770 кј. пашњака, не рачунајући државну и приватничку земљу која се од раније налазила у границама његовог Рита, док је стварно добило 1.835 кј. и 1.052 кв. хв., а не 1.770. кј., како то погрешно стоји у записнику. У поседу села имање је остало, већ је речено,

све до 1933/34. г., када је исто национализовано. По исказу његове властите општине од 30. маја 1923. г., у чију се тачност не може сумњати, „ново“ имање се састојало из следећих површина:³⁰

1. Општинска земља	1.835 кј. и 1.052 кв. хв.
2. Државна земља	65 кј. и 1.138 кв. хв.
3. Приватна имања	158 кј. и 749 кв. хв.
С в е г а	2.059 кј. и 1.339 кв. хв.

Ваља приметити, с тим у вези, да је општинско имање готово у целини представљало пашњак, дакле врло добру и плодну земљу, док су се државне парцеле састојале из неплодног земљишта, тј. из бара и канала. Што се приватничких перцела тиче, оне су све одреда припадале 116-орици овчанских сељака, од којих је сваки имао по једно, а само понеки и по два катастарска јутра земље. Изузетак чини један једини власник из Јабукe, који је овде поседовао 3 кј. и 851 кв. хв. ливаде.³¹

*
* *

Иако је овај Рит и граунтовно био њен, општина на њега никад није плаћала редовите пореске дажбине, него такозвану закупнину, која је задуго била сасвим незнатна. О закупнини из ранијих деценија немамо конкретних података, али нам је познато да је она од 1909. до 1922. г. износила 4,2 круне по катастарском јутру. Ту закупнину је општина до 1918. г. уплаћивала надлежним финансијским органима, а од 1919. г. већ помиљаном Ритском одбору и Дунавско-тамишкој водној задрузи у Панчеву.³² Почев од 1923. па до 1930. г. закључно, село је место закупнине плаћало водни допринос, а од 1931. до 1934. г. опет закупнину, која је из необавештености покаткад називана и порезом. Према подацима Дунавско-тамишке водне задруге, новоселска општина је за 16 плодужитничких година (1919—1934) на 1.770 кј. платила укупно 1.077.576. круна, односно динара, и то:

1919. год.	(4,2.—кр./1 кј)	=	7.434. — кр.	(закупнина)
1920. "	" "	=	7.434. — "	" "
1921. "	" "	=	7.434. — "	" "
1922. "	" "	=	7.434. — "	" "
1923. "	(5. — дин.	"	=	8.850. — дин. (вод. допринос)
1924. "	(7. — "	"	=	12.390. — "
1925. "	(14. — "	"	=	24.780. — "
1926. "	(10. — "	"	=	17.700. — "
1927. "	(12. — "	"	=	21.240. — "
1928. "	(21. — "	"	=	37.170. — "
1929. "	" "	"	=	37.170. — "
1930. "	(20. — д./1 кј.)	=	35.400. — "	" "
1931. "	(120,5— "	"	=	213.285. — " (закупнина)
1932. "	" "	=	213.285. — "	" "
1933. "	" "	=	213.285. — "	" "
1934. "	" "	=	213.285. — "	" "

Према томе, село је плаћало закупнину, односно водни допринос, само на 1.770 кј. општинске земље, колико је по евиденцији Ритског одбора уживало, а не на 1.835 кј. и 1.052 кв. хв., колико је стварно поседовало. По истој тој скали је и државни ерар плаћао земљарину на својих 65 кј, и 1.138 кв. хв., иако је ова била посве неплодна.³³ О „порезу“ приватника немамо података, али се може претпоставити да су га и они плаћали у истом том износу на своје парцеле које нису биле разоране. Пада у очи, сем тога, да су те дажбине биле више симболичне нео стварне све до 1931. г., мада је динар имао дупло већу вредност од круне, која је крајем 1922. г. повучена из употребе. Међутим, од 1931. г. ово давање је добило стварну, економску пропорцију, што је општина врло неповољно примила.³⁴

Изговарајући се на разноразне начине, Новосељани у првим послератним годинама нису хтели плаћати ни закупнину ни водни допринос, иако су ови били минимални. Приговори су се у већини сводили на то што су им суседи причињавали штету, о чему говори и акт њихове општине бр. 128 од 9. јуна 1921. г., који је ова упутила Ритском одбору са напоменом да им фердинска и владимировачка марва чини велике потрице.³⁵ Међутим, то није било оправдање, јер је и новоселска стока потричарила по суседним ритовима. Потричарење је у ствари била пракса, а не случајност, коју су мање-више спроводили сви, не изумимајући ни Новосељане, па се њиме није могло правдати неплаћање приспелих дажбина. Да то нису били разлози увиђало је и само Ново Село, па је настојало да пронађе убедљивије мотиве, али му то није полазило за руком. Његова општина је 25. децембра 1924. г. актом бр. 3.556 известила Дунавско-тамишку водну задругу да неће да плати водни допринос јер Рит није уживала с обзиром на „лошу“ годину.³⁷ Тако

је из године у годину одлагано плаћање и заосталих и приспелих дажбина, те је Дунавско-тамишка водна задруга напослетку била принуђена да затражи од поджупанског звања у Зрењанину да их наплати принудним путем.³⁸ Но када се почело говорити да ће ово имање бити одузето, што се наскоро и догодило, општина је одједном почела уредно да плаћа своје дажбине, иако су ове сад биле неупоредиво веће. Штавише, она је 20. јула 1938. г. актом бр. 4.210 известила Водну задругу „да би била вољна и надаље да плаћа ове дажбине, као што их је плаћала и до 1934. г., само ако би Рит могла задржати, односно повратити.“³⁹ Међутим, Рит је већ 1933. г. био национализован по Закону о ликвидацији аграрне реформе на великим поседима краљевине СХС, па од те жеље није могло бити ништа. Додуше, селу је било остављено да земљиште ужива и у 1934. г., за шта је оно платило и одређену своту на име закупнине, али су Новосељани те године заувек напустили Панчевачки рит.⁴⁰

За разлику од неких других насеља, која су убирала одређену таксу само на ону стоку која се налазила на испашу у Панчевачком рит, Ново Село је наплаћивало пашарину паушално, тј. на сву сеоску стоку без обзира да ли је иста напасана на сеоским лединама или пак у Риту. Утолико је теже говорити о приходима од пашарине, иако је несумњиво да их је било, кад мање кад више, већ према години и квалитету траве, од чега је зависила не само цена сенокосних парцела него и висина пашарине која се из године у годину мењала.⁴¹ Коначно, то је зависило и од броја стоке на коју се пашарина плаћала. Истина, финансијских показатеља нема, али кад се узме да је Баранди, на пример, њен далеко мањи Рит годишње доносио по 150 до 200 хиљада динара прихода, и то пре 1931. г., онда ни Новом Селу његов посед није могао

бити од штете.⁴² Додуше, Новосељани никад нису ишли за тим да њихова општина нарочито много заради, али ни да изгуби. Штавише, врло је вероватно да је село само из прихода од сенокоса (о чему ће још бити речи) увек лако могло да исплати читаву закупнину. Дода ли се томе још и пашарина, коју је свако домаћинство плаћало на сву своју стоку паушално, онда је несумњиво да је добит увелико превазилазила ионако безначајна улагања. Уосталом, да пашњак није био од користи и општини и њеном становништву, они га не би стално закупљивали, нити би се, пак, толико борили да остану у његовом поседу.

*
* *

Као и друга граничарска насеља, и Ново Село је одувек било заинтересовано за своје имање, које се убрајало међу средње општинска добра у Панчевачком риту. О његовом искоришћавању у раније време немамо података, али се може претпоставити да је оно било врло интензивно, што произилази и из прича које су стари Новосељани слушали од својих очева и дедова. Но када се с тим људима поведе реч о плодуживању после I светског рата, приче по стају рељефније а сећања јаснија. Наиме, у селу још има живих људи који се добро сећају и Рита и живота у њему после ослобођења у 1918. г., док су неки од њих у њега залазили и пре 1914. г. Према њиховим сећањима и казивањима, која смо на одговарајући начин и проверили, Новоселски рит је готово увек био жив и до максимума искоришћаван, првенствено као пашњак.⁴³

Почетком XX века у Новом Селу је још увек било око 1.000 кј. пашњака, па имаоци мањег броја стоке нису увек с њом морали да иду у Панчевачки рит, већ су се задовољавали и сеоским утринама. Међутим, око 1910. г. је разорана једна, а после 1920. г. и друга његова половина те је отада читаво село са својом марвом било упућено на Рит. Додуше, око самог села су и надаље остале мале површине неразораних ледина, али су ове биле недовољне и за свиње и коње, којима је приступ у Рит био забрањен, док о испаци говеда и оваца није могло бити ни говора. Уколико нису биле на јаслама, тј. ако нису храњене са њиве, као што је случај са коњима, овце и говеда су и иначе морали бити ван села већ и због тога што је општина прописивала не само то, него и датуме када се ова марва морала терати у Рит без обзира на величину сеоских ледина и расположење самих сточара.⁴

Иначе се Новоселски рит делио, у ово време (1919—1934), како је већ речено, на два неједнака дела, од којих је мањи представљао само пашњак, а већи и сенокос и пашњак. Први је идентичан са Варађанском гредом, и имао је 1616 кј., а други са Мачковом гредом, која је бројала 1.232 кј. Пашњак се простирао испред, а ливаде иза Сибнице према Пизељу. Сем тога, читаво имање је било ишарано постојећим барама и каналима, који су га пресећали на више места, али су они сви до једног били газни и премостиви. Изузетак чини Сибница, на којој је преважала скела.

Да би дошли до Сибнице и Рита-Новосељани су морали да превале око 40 км. Постајала су два пута. Један је водио преко Црепаје и Јабуре, а други преко Црепаје и Глогоња. Први је био нешто краћи, али је незгода била у томе што Јабурка није имала моста, тако да се преко реке морало прелазити скелом. Други пут је био мало дужи, али је Глогоњ имао свој мост на Тамишу, те су Новосељани чешће ишли преко Глогоња него преко Јабуре. Ко је хтео у ливаде, морао је још и Сибницу да пређе на скели, коју је као арендатор више година иза рата држао Јован Стејић, а после њега и Сава Цапрђа, обојица из Новог Села.⁴⁵ Треба додати, с тим у вези, да је општина у Риту имала и свог чувара, зими једног а лети по двојицу, који су више чували пашњаке и сено него саму стоку.⁴⁶

*
* *

Пошто је сено било итекако важно за стајску зимску исхрану стоке, новоселска општина је већи део Рита (Мачкова греда) одредила за ливаде или сенокосе, а мањи (Варађанска греда) за пашњак, с тим што је после косидбе сена стока редовито напасана и у ливадама. Према томе, марва се могла видети и у ливадама, сем од 1. марта до 1. јула, или пак од 1. априла до 1. августа, већ према томе када је наступило пролеће и када се вода повлачила, уколико је била надошла. У сваком случају, општина је увек сама одлучивала кад ће почети а кад престати забрана, односно паша. Читава Мачкова греда је била подељена на две дуже, на малу и велику. О размаравању парцела, о продаји траве и убирању новца бринула је нарочита сеоска комисија, састављена од чланова општинске управе, којој је увек био придодат и један службеник као перовођа. Ради лакше оријентације и продаваца и купаца траве, размарене парцеле су обележаване на један одређен, устаљен начин. Понаособ је између

сваке од њих на ивицама била ископана по једна између сваких десет по две, између сваких педесет по три, а између сваких сто по четири рупе у земљи.

Величине ових парцела нису одговарале ниједној од постојећих катастарских мера, нити се пак ишло за тим да се ове са неким од њих изједначе. Напротив, парцелација (размеравање, облик и површина) је готово увек зависила од конфигурације терена, а и од неких других околности, те је ширина парцела у већини износила 10 до 20 m. Исти је случај и са њиховим дужинама, које су се понајчешће кретале од 200 до 400 m.⁴⁷

Сено се редовито продавало на лицитацији, првенствено Новосељанима. Уколико га је било много, а купаца, опет, мало, што се догађало, онда и становницима других насеља. Најпре се продавала велика, а затим мања дуж, али само једном у години, јер се отава никад није косила. Зависно од површине и квалитета траве, мање парцеле су давале по једна или двоја, а веће по троја или пак по четвора кола сена. И ако се узме да се с једног јутра у просеку косило само по 3 воза (кола), што је сасвим реално, онда је Дачкова греда годишње давала најмање по 3.636 кола, а то је значило врло много за исхрану сеоске стоке. Што се цене тиче, она је била сасвим повољна, будући да су се веће и боље парцеле могле купити за 100 до 200 динара, док су мање и лошије „табле“ биле много јефтиније. Додуше, траву је требало још и покосити и однети у село, што је такође стајало и новца и времена, али је њена куповина била уносна, утолико пре што се килограм сена у то време на пијаци могао купити односно продати за 0,5 до 0,8 динара.⁴⁸

Па ипак је овај сенокос општини доносио лепе приходе, нарочито у првим годинама после рата. Истина, о томе нема тачних података, с обзиром на то да је општинска архива 1944. г. изгорела, али је сигурно да су они били знатно већи од годишње закупнине, што доказује и црквени летопис за 1925. г., у коме је тадашњи сеоски свештеник забележио да општини само сенокос годишње доноси 20 до 30 хиљада динара.⁴⁹ Међутим, ако се та свота упореди са приходима које је Баранда имала од сенокоса из свог далеко мањег Рита, онда је она морала бити и знатно већа, поготово од 1931. до 1934. г.⁵⁰

Обично су закупци узимали по две, три или пак више парцела, већ према томе колико су имали стоке и потребе за сеном, док се једна парцела врло ретко узимала, осим ако је њена површина била већа. Уколико је за сено била саинтересована и

ближа породична родбина, рецимо неко братство, оно је куповано заједнички, тј. скупно. Заједнички су се и иначе прилично често куповале неке одређене сенокосне целине или табле, као што су поједина изолована узвишења и гумна, буџаци или пак долине. Закупљене парцеле су морале у одређеном року да се покосе. Свако је настојао да то учини што пре, те би за косидбу увек понеког и најмио или позвао на мобу. А кад би косидба почела, нико није ишао кући док је не доврши. Уколико је пак било удружених, заједничких закупца, трава се редовито заједнички и косила, купила и возила, али и делила. Чим би се откоси просушили, одмах је отпочињало њихово сакупљање и садевање у пластове на лицу места. А да не закасне са овом радњом, тј. да не дозволе да сено преплане на сунцу или пак да закисне, домаћини су са собом доводили у Рит не само мушку него и женску чељад способну за рад. На тај начин је сваки од њих брзо и на време успевао да припреми сено за транспорт у село. Возидба је представљала проблем за себе, тим већи што се и она морала обавити у изванредно кратком року, будући да је одређеног дана овамо долазила стока на пашу. Уколико би неко пропустио да то учини, никог није могао да криви за евентуалну штету, коју би марва (сену) причинила. Али, са возидбом се и иначе морало журити већ и стога да не би случајно закиснуле започете а недовршене камаре, које су покатак садржавале по десет па и по двадесет возова, док су се у току дана у село могла довести само једна кола, те је управо возидба обављана са највећом и најбројнијом мобом.⁵¹

Ипак треба приметити, с тим у вези, да сви Новосељани нису овде закупљивали траву. То нарочито важи за сиротињу, која је имала мало или пак нимало стоке, затим за оне који нису имали својих коња и кола да би до Рита лако могли доћи и из њега сено однети, и најзад за оне који су своју стоку преко зиме хранили сувом детелином, чаламадом и грахорицом.

*
* *

За разлику од Мачкове греде, која је представљала и пашњак и ливаду, Барањанска греда се вазда искоришћавала само као пашњак, и то преко целе године. Истина, у зимским периодима је то искоришћавање бивало минимално, али зато с пролећа увек изнова оживљавало. У ствари, паша је на тој греди била дозвољена преко целе године, те су једни своју стоку овамо доте-

ривали чим би трава зазеленела, не чекајући да општина то нареди, док су је други, опет, задржавали у селу све дотле док се не покосе ливаде, ослањајући се донекле на сеоске испусте и ледине. А када би се из ливада уклонили пластови и сено извезло, онда се и дању и ноћу могла чути чобанска песма (а и псовка) и звук клепетуша са обе стране Сибнице. Према томе, Новоселани су сваке године напасали своју стоку по читавом Риту, а не само на Варађанској греди. Стока је ту остајала до позне јесени, тј. све док траје паша, када су је изнова враћали у село, услед чега је читаво ово имање, већ смо рекли, преко зиме било мање-више пуст.

Изузетак чини Варађанска греда, где се стока нешто дуже задржавала и где се налазио салаш задруге Богданов-ић, чија марва никад није напуштала Рит, сем за време поплава.

Но кад је реч о испаци, треба нагласити да се она односила само на говеда и овце, док је свињама и коњима приступ био забрањен, свињама због тога што су риле и упропашћавале пашњак, а коњима због тога што их је било тешко задржати на једном месту и што су чинили штету по суседним поседима, изазивајући тако непотребне размирице, а и плаћање глобе.

У Риту су увек могла да се виде по два чопора новоселских говеда, тј. чопор јуница и јаловиња (музаре су увек биле у селу) и чопор прекобројних, нерадних волова, од којих је први обично бројао око 200, а други око 150 грла. То су била сеоска, „крпачка“ говеда, која су чували искусни говедари са својим помоћницима, међу којима се посебно истицао П. Маргитичанин.

Ни власници оваца нису своја грла сами чували, јер их нико није имао у толиком броју да би му се то исплатило. Напротив, и овце су редовито биле повераване заједничким, сеоским чобанима, од којих је сваки чувао по 180 до 200 грла. Њихови власници су се опредељивали за боље и јефтине чобане, а ови опет за издашније и сигурније газде. Зависно од броја оваца сваког појединог имаоца, чобани су погађали чуварину са одређеним бројем лица, састављајући стада све дотле док не би попунили предвиђени број грла. Међутим, стада се нису састављала по кућним бројевима, сокацима и крајевима села, што би било нормално, већ по родбинским, пријатељским и другим везама. Другим речима, састав стада је зависио како од чобана и њихове популарности, тако и од самих власника стоке и њихових међусобних односа. Неки власник је имао две-три, а неки и по тридесет-четрдесет оваца (најбројнији су

били они који су имали по 10 до 20 грла), па је разумљиво да су једни чобани имали више, а други мање газда.⁵²

Понајчешће су се удруживале веће газде, тј. они који су имали више стоке, са једне, и мање газде, тј. они који су имали мање стоке, са друге стране, али опет само дотле док чобанин не попуни своје стадо, које никад није бројало више од 200 оваца. Иако сви власници нису гонили стоку у Рит, што нарочито важи за оне који су имали једно или два грла, ипак је мало оваца остајало у селу. Сваке године је формирано по 10 до 15 стада, што значи да је у Риту годишње напасано по 2 до 3 хиљаде оваца, а покатакд и више. Додају ли се томе и јагањци, чији број није био много мањи, онда тек постаје јасно шта је и колико је ово имање значило за Ново Село.

Стада су се кретала по читавом Новоселском рит, али је свако од њих имало неки свој кутак, неко одређено место где се највише задржавало и где је ноћивало. То су тзв. торишта или коначишта са оборима и колибама, које је имао сваки чобанин, односно стадо. Имајући у виду потребе за водом, хладом и заветрином, чобани су ова торишта понајрађе „заснивали“ на сеновитим обалама Сибнице и других вочањака. Колибе су градили од трске и рогоза, а оборе од прућа, трске и летава. Колибе су чобанима, а исто тако и говедарима, представљале све, и кров над главом и магазин, па и неку врсту радионице. У њима се кувало, јело и спавало, али су се у њима справљали и сиреви. Поред колибе, свако ториште је обавезно имало и свој обор, без кога не би било ни муже ни очуваних стада. Сем сувања и напасања, чобани су редовито и музли поверена им стада, разуме се уколико су јагањци већ били заључени. А пошто су она била и бројна и велика, лакше је било онима који су имали бојтаре, а теже онима који су били без њих, али су се и они сналазили, иако је посла било напретек, испомажући се добрим овчарским псима, који су им између осталог приликом муже чак и овце „натеривали.“ Чобанин је морао да води рачуна и о томе колико ко има оваца, како би знао када и колико му следује млека, односно сира. Уколико и сам по погодби није имао право на мужу, онда је редом за сваког власника сирио онолико пута колико је овај имао оваца. Што се самих газда тиче, они су за време муже наизменично морали ићи у Рит по сир, носећи истовремено и храну за чобане. По себи се разуме да је сваки од њих морао да припреми одређен број цедила и чаброва, већ према томе колико је имао оваца.

О мужи и млеку је тешко говорити, али је сигурно да је било квалитетно и да га је било доста, тим више што је ритска паша била изванредна и што је једно грло у просеку давало безмало по литар млека на дан. С почетка су га трошили јагањци, али су Новосељани поред вуне често на пијаце износили и не мале количине врло добрих сирева, а и да се не говори о оним количинама које су остављали за своју исхрану.⁵³

Као и говедари, и чобани су се смењивали сваке две недеље, а исто тако и њихови бојтари. Замењивали су их њихови другови (обично је свако стадо имало по два удружена чобанина и по два бојтара), како би и они могли поради своје послове у селу и на њивама. Њих је плаћао сваки газда за себе, и то од грла, тј. од овце и говечета. Погодба је била слободна, те је неки чобанин био јефтинији, а неки, опет, скупљи. Поред готовог новца и хране, плаћени сточар је волео да добије понешто и у натури, што је и погађао, понајчешће пшеницу за мливо, огрев и поврће, док су неки чак одређени број дана музли и сирили за себе.⁵⁴

*
* *

Из свега тога произилази, додајмо на крају и то, да је становништво овог насеља одувек било не мало везано за Рит и упућено на њ, да га је уживало сто до сто

педесет година, од тренутка када је команда пука почела да га издаје у закуп па до 1934. г., дакле до године у којој су Новосељани као сточари и косачи били принуђени да се из њега повуку и да га уступе ратарима, који су га већ идућег лета разорали, што значи да је он за ове представљао не мање вредан капитал од ораће земље у самом селу. То је и разумљиво, с обзиром на то да је Банатско Ново Село од вајкада имало доста стоке, а ништа мање ни склоности према пашњацима, чија привлачност у условима екстензивног привређивања није била мала. Дода ли се томе и квалитет саме земље, за чијим су власништвом и плодоуживањем ови сточари толико чезнули, онда није нимало чудно што су они тако често преваљивали до 80 км да до ње дођу и са ње се врате. И када је услед нових струјања, схватања и потреба током 1934. г. село остало без ње, није ишчезнуо само један богат, „легендаран“ пашњак и приход од њега, него и једна велика традиција, везана за земљу која данас представља најлепшу и најбољу ораницу Пољопривредног комбината града Београда. А када је понестало Рита и када је село коначно било упућено на тзв. интензивно, стајско сточарење, остала је само успомена на један минули живот и једно трајно искуство, односно сећање (на Рит) које ће ускоро нестати заједно са оним неколико сељака — Рићана чији се животи ближе крају.⁵⁵

НАПОМЕНЕ

¹ Државни архив Панчево, Збирка катастарских мапа и планова из 1793—1924 год.

² Изузев тзв. Белегишки рит, који је припадао IX сремском пуку, читава ова пуцара је била у поседу XII немачко-банатског пука, али је иначе била издељена на поједине његове чете и штације.

³ Да су Борча и њен хатар били насељени и у раније време вели и др Душан Ј. Поповић у свом делу *Срби у Банату до краја XVIII века*, Београд, САН, 1955, 97.

⁴ Обично су се те парцеле простирале између иначе бројних канала, бара и забарака, који су их мање или више затварали (од чега је често зависила и величина ове или оне парцеле), што је сточарима олакшавало посао, јер су воде задржавале марву на одређеном месту.

⁵ Да је већина сељака-граничара и касније имала ливада и пашњака у хатарима својих насеља, доказују и *Земљишни односи у Баранди до средине XIX века* Срете Пецињачког (у даљем тексту Пецињачки), Зборник МС за друштвене науке, Н. Сад, св. 34, 93—94, а не

мање и његово Опово до краја XVIII и с почетка XIX века, Зборник МС за друштвене науке, Н. Сад, св. 39, 93. А како је било овде, тако је било и у осталим граничарским насељима XII пука, па и у Б. Н. Селу, о чијем рити је и реч (Пецињачки, *Банатско Ново Село у XVIII и с почетка XIX века*, — у даљем тексту Б. Н. Село — Зборник МС за друштвене науке, Н. Сад, св. 45, 136).

⁶ Пецињачки, *Белегишки рит пре изведених мелiorација 1929—1935 г.* (у даљем тексту *Белегишки рит*), Рад војвођанских музеја, Н. Сад 1962, књ. 11, 157.

⁷ У ствари, Банаћани су се почели интересовати за овај Рит чим су њихова насеља укључена у XII граничарски пук, који је основан 1765 год. Прво су у њега почели да залазе сами граничари, који су обављали стражарске дужности на обалама Дунава, а затим и остали становници тих села, а у првом реду сточари.

⁸ Пецињачки, *Некадашњи Баранђански ритови* (у даљем тексту *Баранђански ритови*),

Зборник МС за друштвене науке, Н. Сад, св. 37, 85.

⁹ То према Архивској грађи Градске државне архиве у Зрењанину, 1954., св. 6—7, 19.

¹⁰ Пецињачки, *Баранђански ритови*, 86.

¹¹ Исто, 85. Изузетака је ипак било, јер је Војни ерар у међувремену (дакле 1868/9. г.) неке површине био продао, и то приватницима, што је констатовано и приликом поделе ових ритова 1868/9. г.

¹² Исто, 85—86.

¹³ Исто, 85 и 97.

¹⁴ Кад кажем „колониистичка насеља“, мислим на немачка села Кенигсдорф и Гизелахајм, као и на мађарско село Албрехтсдорф, која су у Панчевачком рити насељена 1869/70, а расељена већ 1876. г.

¹⁵ Да је подела извршена и према фактичком стању из 1767. г. сведочи и деобни записник Ритског одбора са седнице од 14. VII 1919, чијим преписом располажемо.

¹⁶ Пецињачки, *Б. Н. Село*, 136—137.

¹⁷ То према очуваном записнику Ритског одбора са Збега од 23. IX 1919, чијим преписом такође располажемо.

¹⁸ Сима Димитријевић, *Граничарски ритови*, Н. Сад 1936, 110—120.

¹⁹ Др Добривој Николић, *Срби у Банату*, Н. Сад 1941, 365.

²⁰ Владимир Р. Ђурић, *Панчевачки рит*, Београд, САН, 1953, 33.

²¹ О томе говоре и већ помињани записници Ритског одбора од 19. VII. и 23. IX 1919. г. (Нап. бр. 15 и 17).

²² Тај опис је начињен у Срем. Митровици 15. III 1873. г. Његов препис се налази у старом катастарском операту Б. Н. Села у Покрајинској геодетској управи у Н. Саду, док се катастарска књига Б. Н. Села из 1901. г. као операт налази у Катастарској управи на Крњачи.

²³ Ради се о аустро-угарској војној карти бр. 6065 (секција Земун-Београд) из 1918. г., затим о карти Панчевачког рита Хидротехничког одеља у Панчеву (Пројект инж. Николе Бешлића и инж. Мирослава Стојшића) из 1924. г. као и о карти (Панчевачког рита) Дунавско-тамнишке водне задруге у Панчеву бр. 269 из 1931. г.

²⁴ Катастарска управа на Крњачи, Стари катастарски подаци о некадашњем Новоселском рити.

²⁵ Без бројева 13678—13679 и 13714—13715.

²⁶ То произилази из упоређивања старих и нових катастарских података и мапа. А што се имена гредe тиче, она га је добила по салашу задруге Николе Богдановог-Варађанског из Б. Н. Сеса, који се на тој греди дуго налазио.

²⁷ Пецињачки, *Барађански ритови*, 90—91.

²⁸ Исто, 98.

²⁹ Дунавско-тамишка водна задруга у Панчеву (у даљем тексту ДТВЗ), архива, кутија Ф за 1923—25. г.

³⁰ Исто.

³¹ То према списима Ритског одбора, који се налазе у архиви ДТВЗ без ближе ознаке.

³² Исто. Не знамо тачно због чега су се ове дажбине за време аустро-угарске називале закупнином, али ће бити да то долази отуд што је Угарски државни ерар општинама оспоравао власништво над ритовима, од којих је неке чак незаконито био пренео на своје име, док је појам закупнине од 1919 г. на месту, јер су општине те иметке од године до године стварно закупљивале. А што се старе Југославије тиче, она је од самог почетка ове поседе сматрала за државне, а не за општинске с обзиром на су многи од њих у тај мах били на имену Државе.

³³ Исто.

³⁴ Исто.

³⁵ Исто.

³⁶ Пецињачки, *Баранђански ритови*, 90—91.

³⁷ ДТВЗ. то по списима Ритског одбора.

³⁸ Исто.

³⁹ Исто.

⁴⁰ 1933/4. г. су национализовани сви општински поседи у Панчевачком рити (изузев поседе сремским земљишних заједница, које су имале сасвим други третман), па и новоселски.

⁴¹ То по сећањима и усменим саопштењима старих новоселских рићана Мите Стејића, Стевана Грујића и нарочито Светозара Стејића, који је у то време био члан општинске управе и као такав по дужности учествовао у доношењу свих важнијих одлука, па и оних које су се тичале Рита и његовог искоришћавања.

⁴² Пецињачки, *Барађански ритови*, 94—95.

⁴³ Као под 41. Рођен 1886. г., Светозар Стејић је и пре 1914. г. одлазио у Рит, тим чешће што је његово домаћинство одувек тамо држало стоку.

⁴⁴ Исто.

⁴⁵ ДТВЗ, кутија Ф за 1911—1920. г.

⁴⁶ Као под 41.

⁴⁷ Исто.

⁴⁸ Исто.

⁴⁹ Б. Н. Село, Парохиско звање храма св. Духа, Летопис цркве, стр. 4.

⁵⁰ Пецињачки, *Баранђански ритови*, 94—95.

⁵¹ Као под 41.

⁵² Једино је већ поменута задруга Богданов имала по 70 и више оваца.

⁵³ Као под 41.

⁵⁴ Слично је било, на пример у Белегишу и Баранди (Пецињачки, *Белегишки рит*, 160—161, и *Баранђански ритови*, 92).

⁵⁵ Мисли се првенствено на већ помињане старце, јер се други, млађи људи не сећају ни Рита ни живота у њему.

LES MARIS DE NOVO SELO AU XIXe ET DEBUT DU XXe SIECLE

Sreta PECINJAČKI

Pendant très longtemps les terres actuellement en possession de l'Entreprise Agricole et Alimentaire de la ville de Belgrade, terres dites les «Marais de Pančevo», étaient désertes et inaccessibles surtout parce qu'inondées souvent par le Danube et par son confluent Tamiš. Il était de même à l'époque où l'Autriche a pris cette région, avec Belgrade, des Turcs. Cependant, repoussée des Balkans l'Autriche forme la Zone Militaire à Srem et Banat le long des cours de Sava et du Danube (1745—1765). Tout y change et les marais de Pančevo aussi. Inclus dans le système défensif militaire face aux Turcs, les villages des environs grandissent (surtout par des immigrations) et les troupeaux de bétail aussi, ce qui réveille l'intérêt pour les Marais et leur exploitation. Cet intérêt se manifeste aussi bien chez les gardes frontaliers qui le sillonnent par devoir officiel, que chez leurs familles et parents — propriétaires du cheptel.

En tant qu'éleveurs du bétail (porchers, bergers, éleveurs de chevaux), bûcherons et pêcheur, les gardes frontaliers avaient la jouissance gratuite des terres jusqu'à la fin du XVIIIe et début du XIXe s., époque où les commandements des régiments ou détachements les donnaient en location pour plusieurs années, cette location ayant un caractère durable — d'«héritage». Les prix en étaient symboliques, car un acre de terre était loué pour quelques sous par an, mais les locataires, pour des raisons définies préféraient le fermage ou la location. Les terrains étaient de quelques centaines à plusieurs milliers d'acres et les locataires en étaient d'habitude les communes des régions frontalières et — rarement — de riches et méritants particuliers. Des fonctionnaires ou institutions de la province n'avaient pas le droit de rachat ou de location des terres. Il semble donc que toutes les communes du territoire du XIIe régiment et quelques unes du XIe régiment ont acquis leurs terres dès les premières années du XIXe siècle et parmi elles Banatsko Novo Selo. Ces terres, il est vrai, appartenaient à la couronne mais les villages frontaliers en avaient la jouissance jusqu'en 1869/70. A ce moment-là la lande a été définitivement répartie entre les anciennes communes frontalières d'une part et les nouvelles agglomérations de colons d'autre part. Le gouvernement austro-hongrois a voulu avoir, au moment de la suppression des régiments frontaliers, davantage de population austro-hongroise

face à Belgrade. Dès 1865 l'action de la colonisation des Marais de Pančevo a commencé, sous le prétexte de son assainissement, auquel personne ne tenait. Des Allemands et des Hongrois de la région s'intéressaient à la colonisation et c'est ainsi qu'en 1869/70 fut faite la répartition entre les agglomérations des colons d'une part et entre les anciennes communes dans le cadre des IXe et XIIe régiments qui reçurent les terres en propriété, inscrite dès l'année suivante à leurs noms dans les livres du cadastre conformément à l'article 17 de la Nouvelle Loi Frontalière du 7 mai 1850, mais en tant que propriété collectives des villages. Banatsko Novo Selo a reçu alors 2 500 acres de terres situés entre Glogonja et Borča, c'est à dire entre les rivières Tamiš et Zbeg. Plus tard ces terres furent réduites, car le Domaine d'Etat Hongrois en a pris environ 450 acres ne lui laissant que 2050 acres. Le village avait la jouissance de ces terres jusqu'en 1934, date où elles furent nationalisées. Evidemment le village payait toujours des taxes sur ces terres, mais ces taxes étaient symboliques, sauf de 1931 à 1934. Les taxes étaient couvertes sans difficulté par les pâturages, mais la commune les réglait toujours en maugréant.

Il faut dire que Novo Selo a toujours exploité les Marais au maximum, surtout après la Ière guerre mondiale, car toutes les autres terres du village étaient labourées. Mais contrairement aux autres pâturages qui abondaient aussi en bois, ceux-ci étaient «nus» donc on en retirait le foin d'abord et on laissait ensuite les pâturages au bétail. Il en était ainsi avec la plus grande partie du terrain — celle de «Mačkova greda», tandis que la partie plus petite, celle de «Varadjanska greda» était laissée en pâturages. «Mačkova greda» donnait au village 3 à 4000 voitures de foin réservé à l'alimentation du bétail pendant l'hiver et à la vente. Les pâturages étant riches, aussi bien à «Mačkova greda» qu'à «Varadjanska greda» on y laissait le bétail du printemps à l'automne. Il y avait en moyenne 350 têtes de gros bétail et 3000 moutons par an, ce qui représentait un revenu considérable pour le village. Le lait des brebis était transformé sur place en fromage et en «kajmak»*) par les bergers dans leurs cabanes, qui tenaient rigoureusement compte des quantités de lait et produits laitiers appartenant respectivement à chacun des propriétaires.

